

Nr 143

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken m. m.; given Stockholms slott den 8 april 1959.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt 87 § regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag om ändring i rättegångsbalken; samt
- 2) lag angående ändrad lydelse av 8 § lagen den 22 juni 1928 (nr 254) om arbetsdomstol.

GUSTAF ADOLF

Ingvär Lindell

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås vissa smärre ändringar i rättegångsbalken. Sålunda föreslås att den i lagen stadgade längsta väglängden för rätt till hämtning till förhör utsträcker från femton till trettio kilometer. Vidare öppnas möjlighet för åklagare att i sådana fall, då fel eller misstag förelupit vid utfärdande av strafföreläggande, föra talan om föreläggandets undanröjande. Slutligen skall enligt förslaget den nuvarande befogenheten för Kungl. Maj:t att meddela tillstånd till utbyte av domareed mot försäkran på heder och samvete överflyttas på domstolen eller rättens ordförande. En jämkning av edens lydelse föreslås i samband därmed.

Förslag
till
Lag
om ändring i rättegångsbalken

Härigenom förordnas, att 4 kap. 11 §, 23 kap. 7 § och 59 kap. 5 § rättegångsbalken¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

4 KAP.

11 §.

Domare skall, innan han må tjänstgöra, avlägga denna ed:

»Jag N. N. lovar och försäkrar inför Gud den allsmäktige och vid hans heliga ord, att jag vill och skall efter mitt bästa förstånd och samvete i alla domar rätt göra, ej mindre den fattige än den rike, och döma efter *Guds och Sveriges lag* och laga stadgar; aldrig lag vränga eller orätt främja för släktskap, svågerskap, vänskap, avund, illvilja eller räddhåga, ej heller för mutor och gåvor eller annan orsak, under vad sken det vara må; ej den saker göra, som saklös är, eller den saklös, som saker är. Jag skall varken förr, än domen avsäges, eller sedan uppenbara dem, som till rätta gå, eller andra de rådslag rätten inom stängda dörrar håller. Detta allt vill och skall jag som en ärlig och uppriktig domare troget hålla.»

Med *Konungens* tillstånd må den, som på grund av sin åskådning i religiöst hänseende hyser betänklighet mot att avlägga ed, i stället avgiva

Domare skall, innan han må tjänstgöra, avlägga denna ed:

»Jag N. N. lovar och försäkrar inför Gud den allsmäktige och vid hans heliga ord, att jag vill och skall efter mitt bästa förstånd och samvete i alla domar rätt göra, ej mindre den fattige än den rike, och döma efter *Sveriges lag* och laga stadgar; aldrig lag vränga eller orätt främja för släktskap, svågerskap, vänskap, avund, illvilja eller räddhåga, ej heller för mutor och gåvor eller annan orsak, under vad sken det vara må; ej den saker göra, som saklös är, eller den saklös, som saker är. Jag skall varken förr, än domen avsäges, eller sedan uppenbara dem, som till rätta gå, eller andra de rådslag rätten inom stängda dörrar håller. Detta allt vill och skall jag som en ärlig och uppriktig domare troget hålla.»

Ed skall avläggas inför domstol eller inför rättens ordförande. Med *domstolens eller ordförandens* tillstånd må den, som på grund av sin

¹ Senaste lydelse, se beträffande 59 kap. 5 § SFS 1954: 432.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

försäkran på heder och samvete av samma innehåll i övrigt, som sägs i första stycket.

Ed eller försäkran skall avläggas inför domstol eller inför rättens ordförande.

åskådning i religiöst hänseende hyser betänklighet mot att avlägga ed, i stället avgiva försäkran på heder och samvete av samma innehåll i övrigt, som sägs i första stycket.

23 KAP.

7 §.

Underlåter den som kallats till förhör utan giltig orsak att hörsamma kallelsen och överstiger ej väglängden mellan den plats, som utsatts för förhöret, och den, där han har sin bostad eller vid kallelsens mottagande uppehöll sig, femton kilometer, må han hämtas till förhöret.

Utan föregående kallelse må den som uppehåller sig inom en väglängd av femton kilometer från den plats, där förhör skall hållas, hämtas till förhöret, om undersökningen avser brott, varå frihetsstraff kan följa, och det skäligen kan befaras, att han ej skulle hörsamma kallelse eller i anledning av kallelse skulle genom undanröjande av bevis eller på annat sätt försvåra utredningen.

Är den — — — — — för förhöret.

Underlåter den som kallats till förhör utan giltig orsak att hörsamma kallelsen och överstiger ej väglängden mellan den plats, som utsatts för förhöret, och den, där han har sin bostad eller vid kallelsens mottagande uppehöll sig, trettio kilometer, må han hämtas till förhöret.

Utan föregående kallelse må den som uppehåller sig inom en väglängd av trettio kilometer från den plats, där förhör skall hållas, hämtas till förhöret, om undersökningen avser brott, varå frihetsstraff kan följa, och det skäligen kan befaras, att han ej skulle hörsamma kallelse eller i anledning av kallelse skulle genom undanröjande av bevis eller på annat sätt försvåra utredningen.

59 KAP.

5 §.

Strafföreläggande, som godkänts av den misstänkte, skall på besvär av den som föreläggandet avser undanröjas:

1. om godkännandet icke kan anses som en giltig viljeförklaring;

2. om vid ärendets behandling förekommit sådant fel, att föreläggandet bör anses ogiltigt; eller

Strafföreläggande, som godkänts av den misstänkte, skall efter besvär undanröjas:

1. om godkännandet icke kan anses som en giltig viljeförklaring;

2. om vid ärendets behandling förekommit sådant fel, att föreläggandet bör anses ogiltigt; eller

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

3. om föreläggandet eljest ej överensstämmer med lag.

3. om föreläggandet eljest ej överensstämmer med lag.

Har strafföreläggande undanröjts, må ej därefter för samma gärning dömas till eller föreläggas svårare straff.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1959.

Förslag

till

Lag

**angående ändrad lydelse av 8 § lagen den 22 juni 1928 (nr 254)
om arbetsdomstol**

Härigenom förordnas, att 8 § lagen den 22 juni 1928 om arbetsdomstol¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

8 §.

Innan någon tager säte i arbetsdomstolen, skall han hava avlagt domared eller, *med Konungens tillstånd, sådan försäkran på heder och samvete, varom* i 4 kap. 11 § *andra stycket* rättegångsbalken sägs.

Innan någon tager säte i arbetsdomstolen, skall han hava avlagt domared eller försäkran *enligt vad* i 4 kap. 11 § rättegångsbalken sägs.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1959.

¹ Senaste lydelse, se SFS 1947:637.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 27 februari 1959.

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDELL, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Lindell, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga angående *vissa ändringar i rättegångsbalken* samt anför därvid följande.

I skrivelse den 16 april 1958, nr 191, anhöll riksdagen, under åberopande av vad som anförts i första lagutskottets av riksdagen godkända utlåtande nr 24, om förslag till utsträckning av den i 23 kap. 7 § rättegångsbalken angivna väglängden för hämtning till förhör. I anledning av skrivelsen upprättades på hösten 1958 inom justitiedepartementet en promemoria med förslag till ändring av det nyssnämnda stadgandet. Över promemorian har efter remiss yttranden avgivits av Göta hovrätt, hovrätten över Skåne och Blekinge, hovrätten för Övre Norrland, riksåklagarämbetet, statsåklagarna i Stockholm, Göteborg och Malmö, Sveriges advokatsamfund, föreningen Sveriges häradshövdingar, föreningen Sveriges stadsdomare, föreningen Sveriges landsfogdar, föreningen Sveriges landsfiskaler samt föreningen Sveriges stadsfiskaler. Statsåklagaren i Stockholm har vid sitt yttrande fogat yttranden från vissa av cheferna för stadens åklagarkammare.

Jag anhåller nu att få upptaga detta ärende till behandling. I samband därmed avser jag att även behandla ytterligare ett par spörsmål rörande rättegångslagstiftningen. Den ena frågan — aktualiserad av riksåklagaren i en framställning den 9 oktober 1958 — gäller ändring av stadgandet i 59 kap. 5 § rättegångsbalken om undanröjande av strafföreläggande, som godkänts av den misstänkte, den andra ordningen för meddelande av tillstånd till domareeds utbyttande mot högtidlig försäkran m. m.

A. Väglängden för hämtning till förhör

Gällande rätt

Enligt 23 kap. 7 § rättegångsbalken må den som under förundersökning i brottmål kallats till förhör men utan giltig orsak underlåter att hörsamma kallelsen, hämtas till förhöret, om väglängden mellan den plats, som utsatts

för förhøret, och den, där han har sin bostad eller vid kallelens mottagande uppehöll sig, ej överstiger femton kilometer. Utan föregående kallelse må hämtning ske av den, som uppehåller sig inom en väglängd av femton kilometer från förhørsplatsen, om undersøkningen avser brott, varå frihetsstraff kan följa, och det skäligen kan befaras, att han ej skulle hörsamma kallelse eller i anledning av kallelse skulle genom undanrøjande av bevis eller på annat sätt försvåra utredningen.

Bestämmelserna ansluter sig till de allmänna regler om förundersøkningens bedrivande, vilka upptagits i 23 kap. rättegångsbalken. I 4 § nämnda kapitel föreskrives bl. a. att undersøkningen bör så bedrivas, att ej någon onödigt får vidkännas kostnad eller olägenhet. Enligt 6 § må under förundersøkningen förhør hållas med envar, som antages kunna lämna upplysning av betydelse för utredningen.

Närmare bestämmelser om förundersøkning är meddelade i *förundersøkningenskungörelsen den 19 december 1947*. Beträffande förhør stadgas i 5 § nämnda kungörelse att förhør skall, såvida icke därigenom förundersøkningens behøriga gång motverkas eller polisens eller åklagarens arbete avsevärt försvåras, hållas å tid och plats, som antages medföra minsta olägenhet för den som skall höras. Förhør skall också i övrigt anordnas så, att onödig tidspillan för den hörde undvikas. Vidare föreskrives att den som skall höras bör, där så kan ske och det ej finnes olämpligt med hänsyn till utredningen, i god tid kallas till förhøret. Enligt 6 § skall fråga om hämtning till förhør i allmänhet avgöras av undersøkningssledaren. Rörande hämtning till förhør av den som skall höras som vittne eller eljest utan att vara misstänkt för brott stadgas vidare, att sådan hämtning bör äga rum allenast när skäl av särskild vikt föreligger för sådan åtgärd, såsom att förhøret icke eller endast med avsevärd svårighet kan hållas på den plats, där den som skall höras befinner sig, eller att vittne behøver inställas på viss plats för konfrontation eller på brottsplats för prövning av vittnets iakttagelseförmåga eller till rekonstruktionsförsök eller ock att med hänsyn till brottets beskaffenhet och omständigheterna i övrigt särskild skyndsämhet är av nöden.

Den med vilken förhør hålles under förundersøkning äger under förutsättningar, som närmare angives i *kungörelsen den 26 september 1947 om ersättning av allmänna medel till personer som höras under förundersøkning i brottmål*, erhålla gottgørelse av allmänna medel för nödiga kostnader till resa och uppehälle samt för tidspillan.

Ur förarbetena

Frågan om hämtning till förhør berördes redan i ett inom justitiedepartementet år 1919 utarbetat utkast till lag angående polisundersøkning i brottmål samt häktning m. m. I utkastet upptogs bl. a. en bestämmelse (1 kap. 5 §) att undersøkningssledare, som hade att leda polisundersøkning angående begånget brott, ägde till förhør inför sig eller underlydande polisman

inkalla envar, som antoges kunna lämna upplysningar av betydelse för undersökningen; dock fick förhöret ej hållas å plats, som vore belägen längre än femton kilometer från det ställe, där den kallade uppehöll sig vid kallelsens delgivning. Om den, som sålunda fick kallas till förhör, vore misstänkt för brottet eller hans hörande eljest vore av synnerlig vikt för undersökningen, ägde undersökningsledaren, om det kunde befaras, att vederbörande ej skulle hörsamma kallelsen, förordna, att han skulle inställas.

Vid remiss till lagrådet av förslag till lag i ämnet yttrade departementschefen — under hänvisning till att i några remissyttranden över utkastet anmärkts, att vid bestämmandet av inställelseskyldigheten det längsta medgivna avståndet från platsen för kallelsens delgivning till platsen för förhöret satts för kort — att han ej ansåge det lämpligt att pålägga en vidsträckt inställelseplikt. För de större distrikten, särskilt i Norrland, torde enligt hans mening undersökningsledaren, när den som skulle höras vistades på längre avstånd inom distriktet och undersökningsledaren ej själv kunde företaga resan, få för förhöret anlita till dennes biträde anställd kriminalpolis.

I lagrådet ansåg två ledamöter, att det i förslaget angivna avståndet var för snävt och förordade en utsträckning till trettio kilometer. Det borde enligt deras mening inte möta några betänkligheter att stadga detta maximiavstånd för hela riket. I landets tätare befolkade delar torde detta avstånd i regel inte behöva utnyttjas, och även när så erfordrades syntes tillgängliga goda kommunikationer oftast göra stadgandet föga betungande. Lagrådets övriga två ledamöter fann begränsningen till femton kilometer i hög grad betänkelig i vad gällde inställande av den för brottet eller delaktighet däri misstänkte. Garanti för att inställelse av misstänkt inte ägde rum på allt för långa avstånd kunde vinnas på ett lämpligare sätt genom att låta den misstänkte föras till den undersökningsledare, som vore närmast tillgänglig från den ort, där den misstänkte antoges uppehålla sig vid anträffandet.

Förslaget blev ej av Kungl. Maj:t förelagt riksdagen.

I sitt den 15 december 1926 avgivna betänkande angående rättegångsväsendets ombildning (SOU 1926: 32) föreslog *processkommissionen* bl. a. att statsåklagare skulle ufrustas med rätt att hämta den som utan giltigt skäl underlät att hörsamma kallelse till förhör och som befann sig i den stad eller eljest på visst mindre avstånd från den ort, där förhöret hölles. Därest det kunde befaras att den, emot vilken undersökning var riktad, i anledning av kallelsen skulle avvika eller undanröja bevisning, ägde statsåklagaren förordna, att han skulle hämtas utan föregående kallelse.

I *processlagberedningens* den 29 november 1938 (SOU 1938: 43, 44) avgivna förslag till rättegångsbalk upptogs i 23 kap. 7 § ett stadgande av samma lydelse som återfinns i gällande lag. I motiven till nämnda stadgande anfördes bl. a.:

Skall förhör med någon hållas å annan plats än den, där han uppehåller sig, bör han i regel kallas till förhöret. Någon skyldighet att infinna sig till sådant förhör bör dock ej föreligga, om väglängden mellan den plats, som

utsatts för förhöret, och den, där han har sin bostad eller vid kallelsens mottagande uppehöll sig, överstiger ett visst avstånd, i förslaget bestämt till femton kilometer. Överstiger väglängden icke den sålunda angivna, bör, om den som kallats utan giltig orsak underlåter att hörsamma kallelsen, förhörsledaren äga att hämta honom till förhöret.

För säkerställande av utredningen kan stundom vara av vikt, att hämtningsmöjlighet föreligger även utan föregående kallelse. Särskilt då det gäller den för brottet misstänkte, kan ofta befaras, att han icke skulle komma att hörsamma kallelse att inställa sig. Genom kallelse blir han varskodd om att misstankar äro riktade mot honom och kan därigenom föranledas att söka undanröja bevisning eller på annat sätt försvåra utredningen. I nu antydda fall kan visserligen den misstänkte enligt bestämmelserna i 24 kap. anhållas, men om tillräckliga skäl härtill ej föreligga, bör han kunna hämtas till förhör. Även i fråga om annan än den misstänkte kan en kallelse vara olämplig, t. ex. om han kan tänkas komma att varna den misstänkte eller vara denne behjälplig med att undanröja bevisning. I 7 § andra stycket har därför medgivits rätt att utan föregående kallelse hämta den som skall höras, om det kan befaras, att han ej skulle hörsamma kallelse eller i anledning av kallelse skulle genom undanröjande av bevis eller på annat sätt försvåra utredningen. Stadgandet har ansetts böra avse allenast fall, då undersökningen avser brott, varå frihetsstraff kan följa, och gäller endast, om den som skall höras befinner sig inom en väglängd av femton kilometer från den plats, där förhöret skall äga rum. Den prövning, som bör föregå ett beslut om hämtning i nu avsedda fall, är av den beskaffenhet, att den bör verkställas av undersökningsledaren och icke anförtros åt polisman.

Ändringsförslag

I en vid 1958 års A-riksdag väckt motion (II: 351) hemställdes, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om ändring av den i 23 kap. 7 § rättegångsbalken angivna gränsen för hämtning från femton kilometer till tjugu kilometer».

Såsom motivering för yrkandet åberopades i motionen, att det för Stockholms del uppkommit vissa praktiska olägenheter av att det i lagrummet angivna avståndet bestämts till femton kilometer; t. ex. Hässelby strand och Segeltorp låg på större avstånd från kriminalpolisens station, där förhören regelmässigt hölls. Enligt vad i motionen framhölls torde en höjning av det maximala avståndet för hämtning medföra praktiska fördelar även för vissa andra polisdistrikt. Med hänsyn härtill och enär det i fråga om den enskildes intresse kunde vara tämligen likgiltigt, om gränsen bestämdes till tjugu kilometer i stället för femton, borde en ändring i enlighet med yrkandet vidtagas.

Över motionen inhämtades yttrande av 1951 års rättegångskommitté. Kommittén avstyrkte motionen samt yttrade:

Reglerna om maximiaavstånd för hämtning till förhör är uttryck för den allmänna principen att förundersökning i brottmål skall så bedrivas, att ej någon onödigt får vidkännas kostnad eller olägenhet. Huru maximiaavståndet än bestämmes, är det uppenbart att gränsfall uppkomma, då det kan te sig omotiverat att hämtning ej må ske. I varje fall saknas anledning antaga

att en utsträckning av avståndet med fem kilometer innebär så stora praktiska fördelar, att skäl finnes för den i motionen föreslagna lagändringen.

En minoritet inom kommittén förordade en utsträckning av avståndet för hämtning till trettio kilometer och åberopade därvid att erfarenheten visat, att det nu gällande maximiaavståndet är för snävt tilltaget. Enligt samma ledamöter skulle förundersökningen kunna effektiviseras om avståndet utsträcktes till trettio kilometer; med hänsyn till gällande regler om ersättning av allmänna medel till personer som höres under förundersökning förklarade de sig icke hysa några betänkligheter mot en sådan utsträckning av avståndet.

I utlåtande (nr 24) i anledning av motionen anförde första lagutskottet, att enligt utskottets uppfattning skäl förelåg att nu genomföra en ändring av förevarande regler, innebärande en utvidgning av ifrågavarande avstånd. Detta måste uppenbarligen ske med beaktande av vad som vore ändamålsenligt med hänsyn till de skiftande förhållandena inom olika delar av riket. Härför erfordrades enligt utskottets mening en mera ingående undersökning än vad som dittills förekommit.

Utskottets utlåtande utmynnade i en hemställan att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till utsträckning av den i 23 kap. 7 § rättegångsbalken angivna väglängden. Vad utskottet hemställt bifölls av riksdagen (skr. nr 191).

Departementspromemorian

I promemorian framhålles bl. a. att då det gäller att utsträcka den i 23 kap. 7 § rättegångsbalken angivna väglängden det måste beaktas att reglerna om maximiaavstånd utgör uttryck för den allmänna principen att förundersökning skall så bedrivas att ej någon onödigt får vidkännas kostnad och olägenhet. Med hänsyn härtill har det i promemorian ansetts uteslutet att helt slopa maximeringen. Det uttalas att försiktigheten snarast torde bjuda att man här går fram med stor varsamhet.

I promemorian anföres vidare:

En utvidgning kan tydligen tänkas utformad på olika sätt. Det har sålunda framförts att reglerna om avståndsmaximering skulle differentieras med hänsyn till de skiftande förhållandena inom skilda delar av riket. Eftersom det i praktiken torde vara ytterligt svårt — för att icke säga omöjligt — att på ett rättvisande sätt genomföra en sådan differentiering, och frågan knappast får anses vara av sådan vikt, att den motiverar en alltför vidlyftig reglering, torde tanken härpå böra avvisas. Ej heller torde en bättre lösning kunna åvägbringas genom att avgränsningen sker annorledes än genom angivande av viss vägsträcka.

Under hänvisning till vad sålunda anförts förordas i promemorian att frågan lämpligen löses på så sätt att det i lagen angivna maximiaavståndet förlänges. Det erinras i promemorian om att det i tidigare sammanhang föreslagits att avståndet borde fixeras till trettio kilometer. En sådan utsträckning torde enligt promemorian näppeligen möta några betänkligheter. På

grund av bl. a. kommunikationsväsendets och trafikmedlens utveckling torde en sådan ändring ej nämnvärt inkräkta på principen att ej någon onödigt bör få vidkännas kostnad eller olägenhet av förundersökningen. Det påpekas i promemorian att även vid ett maximiavstånd å trettio kilometer gränsfall kan uppkomma, då det kan te sig omotiverat att hämtning ej må ske. Klart är emellertid att genom den nya regeln åtskilliga av de nuvarande olägenheterna elimineras utan att detta torde innebära någon nämnvärd nackdel för dem som skall höras.

Remissyttrandena

Promemorians förslag har tillstyrkts eller lämnats utan erinran i det övervägande antalet yttranden. *Riksåklagarämbetet* anför, att även om den föreslagna 30-kilometersgränsen icke innebär en för alla fall tillfredsställande lösning den dock får anses utgöra en påtaglig förbättring i förhållande till vad nu gäller. *Föreningen Sveriges stadsfiskaler* yttrar, att de olägenheter, som det gällande maximiavståndet torde innebära för Stockholms vidkommande, genom det föreliggande ändringsförslaget undanröjes. *Statsåklagaren i Göteborg* framhåller, att den föreslagna lagändringen innebär påtagliga fördelar för polis- och åklagarverksamheten i Göteborg. I det yttrande, som avgivits av *föreningen Sveriges häradshövdingar*, betecknas den föreslagna avståndsgränsen som väl avvägd. Föreningen är motståndare till tanken att en differentiering av avståndsmaximeringen sker under hänsynstagande till de skiftande förhållandena inom olika delar av landet. — En klart positiv inställning till förslaget ges till känna jämväl i de yttranden, som avgivits av *föreningen Sveriges landsfogdar* och *föreningen Sveriges landsfiskaler*.

Viss kritik mot förslaget har framförts av *statsåklagaren i Stockholm*. Enligt dennes mening är den föreslagna utvidgningen icke tillräcklig för att tillgodose effektiviteten i utredningsarbetet i vissa fall då utredningsverksamheten i ett i Stockholm handlagt brottmål sträcker sig utom huvudstaden. Särskilt gäller detta de brott, som avser landsskadlig verksamhet. I yttrandet framhålles vidare att för landsbygdens vidkommande denna fråga torde vara vida mera aktuell än i Stockholm. För att i dylika fall helt tillgodose intresset av effektivitet i utredningsarbetet synes ej några andra utvägar finnas än att antingen slopa alla gränser i nu förevarande hänseende eller för ändamålet genomföra en gradering av brotten i grova och mindre grova brott samt upphäva gränsen i fråga om de grova brotten och behålla den beträffande de mindre grova. Att genomföra det förra alternativet torde måhända — med hänsyn till de kännbara olägenheter, detsamma kan innebära för den, som skall hämtas — åtminstone för närvarande icke kunna ifrågakomma. Det senare alternativet synes däremot förtjänt av att redan nu tagas under övervägande. Det ifrågasättes, om icke tillämpningen av den vidsträcktare hämtningsrätten uteslutande borde läggas i händerna på vissa

kvalificerade befattningshavare, för åklagarväsendets vidkommande på statsåklagaren eller annan åklagare, som av riksåklagarämbetet tilldelats motsvarande behörighet i förevarande avseende. Tillika torde skyldighet böra åläggas polismyndighet att i ifrågavarande fall på lämpligt sätt sörja för återtransporten av den hämtade, såvida icke han anhålles. — I ett av de yttranden, som fogats till statsåklagarens i Stockholm yttrande, har framkastats tanken att hämtning skulle få tillgripas inom städer och andra tätorter utan maximering av väglängden.

Departementschefen

Såsom av den förut lämnade redogörelsen framgår har den i 23 kap. 7 § rättegångsbalken stadgade begränsningen till femton kilometer av rätten att hämta någon till förhör medfört vissa praktiska olägenheter inom skilda delar av landet. Vad städerna beträffar synes olägenheter främst ha uppkommit för Stockholms del. På landsbygden har — enligt vad av departementspromemorian framgår — svårigheter gjort sig märkbara bl. a. i Norrland.

Olika möjligheter är tänkbara, då det gäller att komma till rätta med förevarande problem. Vilken metod som än väljes måste dock beaktas att en regel i ämnet icke bör få inkräkta på den allmänna principen att förundersökningen skall så bedrivas, att ej någon onödigt vidkännes kostnad eller olägenhet. På grund härav torde det icke böra komma i fråga att helt slopa maximigränsen för hämtning till förhör. Med hänsyn till städernas numera stundom ganska vidsträckta områden lär det ej heller vara möjligt att utan begränsning av avståndet generellt medgiva hämtning inom stadsområde. Ehuru vissa skäl talar för en differentiering av hämtningsrätten efter skiftande förhållanden synes en dylik lösning icke böra väljas. Det torde nämligen i praktiken vara ytterst svårt — för att icke säga omöjligt — att på ett rättvisande sätt genomföra en sådan differentiering, och frågan kan ej heller sägas vara av sådan vikt, att den motiverar en mera vidlyftig reglering.

Den närmast till hands liggande lösningen synes därför vara att det i lagen angivna maximiavståndet förlänges. I promemorian har föreslagits att väglängden utsträcker från femton till trettio kilometer eller alltså att maximiavståndet fördubblas, ett förslag som vunnit allmän anslutning vid remissbehandlingen. En sådan utvidgning torde medföra en avsevärd förbättring av möjligheterna att effektivt bedriva förundersökningen. Även om förslaget måhända icke utgör en ur denna synpunkt för alla förekommande fall tillfredsställande lösning, anser jag av hänsyn till den enskilde icke lämpligt att gå utöver denna gräns.

Under hänvisning till vad sålunda anförts vill jag förorda, att den i 23 kap. 7 § rättegångsbalken stadgade väglängden utsträcker från femton till trettio kilometer.

B. Undanröjande av godkänt strafföreläggande

I 59 kap. 5 § rättegångsbalken stadgas, att strafföreläggande, som godkänts av den misstänkte skall, »på besvär av den som föreläggandet avser», undanröjas i vissa särskilt angivna fall, nämligen om godkännandet icke kan anses såsom en giltig viljeförklaring, om vid ärendets behandling förekommit sådant fel att föreläggandet bör anses ogiltigt eller om föreläggandet eljest ej överensstämmer med lag. Enligt 6 § samma kapitel skall den som vill besvära sig över strafföreläggande inkomma med besvärslaga till den hovrätt där, om åtal väckts, talan mot underrättens dom skolat fullföljas. Besvär skall anföras inom en månad, sedan åtgärd för verkställighet av föreläggandet företogs hos den misstänkte. Över hovrättens beslut må talan icke föras.

I anslutning till dessa bestämmelser har *riksåklagarämbetet* i skrivelse den 9 oktober 1958 framhållit att situationer, där talan om undanröjande av strafföreläggande befinner påkallad på sådan grund, som avses i 59 kap. 5 § rättegångsbalken, visat sig uppkomma i betydande omfattning. Ofta gäller det fall, där sådan åtalsprövning som föreskrives i 44 § 3 mom. barnavårdslagen och 57 § lagen om nykterhetsvård icke ägt rum, därför att det vid strafföreläggandets utfärdande icke förelegat upplysning om att den misstänkte varit omhändertagen för skyddsuppfostran eller intagen å alkoholanstalt, samt omständigheterna varit sådana att beivran uppenbarligen bort underlätas. Vidare förekommer ej sällan, att den misstänkte, sedan han lagförts för en förseelse vid domstol å gärningsorten, av misstag delges och godkänner ett av åklagaren i det distrikt, där han har sitt hemvist, utfärdat strafföreläggande avseende samma förseelse. En ytterligare ej ovanlig grupp av felaktiga strafförelägganden är de, då på grund av oriktig uppgift av den misstänkte eller missuppfattning vid upprättande av rapport föreläggandet utfärdats för en ej straffmyndig person. Någon gång har det även förekommit, att en misstänkt förelagts dagsböter i stället för penningböter. Om i ett dylikt fall straffpåföljden framstår som uppenbart för sträng, måste rättelse ske. Det är enligt ämbetets mening angeläget, att ett rättsmedel står till buds, varigenom oriktiga strafförelägganden utan alltför stor omgång kan undanröjas.

I skrivelsen påpekas att i åtskilliga fall, då fel begåtts vid utfärdande av strafföreläggande, vederbörande åklagare anfört besvär över strafföreläggandet till förmån för den misstänkte med åberopande av förenämnda lagrum. Det har emellertid visat sig, att frågan, huruvida åklagaren — med hänsyn till avfattningen av 59 kap. 5 § rättegångsbalken — äger till förmån för den misstänkte föra sådan talan, varom här är fråga, bedömts olika i skilda avgöranden av hovrätt. Sålunda har i några fall talan upptagits och prövats, medan i andra fall åklagare förklarats icke vara behörig att jämlikt 59 kap. 5 § rättegångsbalken föra talan om undanröjande av strafföreläggande.

Enligt ämbetets mening synes det, som om den tolkning av lagrummet som innebär att åklagaren äger behörighet att föra sådan talan, varom här är fråga, har avgörande skäl för sig. I detta hänseende är till en början att beakta, att enligt 20 kap. 2 § tredje stycket rättegångsbalken åklagaren äger i högre rätt fullfölja talan även till den misstänktes förmån. Denna bestämmelse äger tillämpning jämväl i fråga om användande av särskilda rättsmedel. Vad angår strafförelägganden saknas något allmänt rättsmedel. Det särskilda rättsmedlet i 59 kap. 5 § rättegångsbalken har tillskapats i den misstänktes intresse. Detta rättsmedel står således icke till buds för åklagaren. Detta har medfört, att i fall då åklagaren finner något sådant fel vidlåda ett strafföreläggande, som avser 59 kap. 5 § rättegångsbalken, och felet länt den misstänkte till fördel — exempelvis att den misstänkte blivit ålagd penningböter i stället för normerade böter — möjlighet saknas för åklagaren att åvägabringa ändring i den genom strafföreläggandet ålagda bötespåföljden. När det i lagrummets text anges, att strafföreläggande »skall på besvär av den som föreläggandet avser undanröjas», synes enligt ämbetets mening därmed avses endast att ge uttryck åt det förhållandet, att åklagaren icke äger till men för den misstänkte begagna rättsmedlet i fråga. Anledning saknas att uppfatta de ifrågavarande orden så, att de skulle åsyfta något förbud för åklagaren att med stöd av den allmänna regeln i 20 kap. 2 § tredje stycket rättegångsbalken anlita rättsmedlet till förmån för den misstänkte. Ämbetet kan ej heller finna, att något rättspolitiskt skäl föreligger för att åklagaren skulle vara betagen möjligheten att till förmån för den misstänkte yrka undanröjande av strafföreläggande. I de fall, där hovrätt avvisat åklagarens talan, har detta skett utan annan motivering än att sådan talan som avses i lagrummet får föras endast av den som strafföreläggandet avser.

Vad angår frågan vilka utvägar som eljest står åklagaren till buds att i den misstänktes intresse få felaktiga strafförelägganden undanröjda, erinrar ämbetet om att möjlighet finns att anlita resningsvägen. I skrivelsen nämnes att ämbetet i ett flertal fall sökt resning till förmån för den misstänkte beträffande strafförelägganden i fall, där den för vilken strafföreläggandet utfärdats icke begått gärningen eller då han ej uppnått straffmyndig ålder. I det förra fallet — således där vederbörande ej begått gärningen — torde emellertid rättsmedlet i 59 kap. 5 § rättegångsbalken över huvud ej kunna användas. Någon av de i nämnda lagrum angivna grunderna för undanröjande av strafföreläggande torde i dylikt fall ej kunna anses föreligga. Att använda resningsvägen innebär en betydande omgång. Vederbörande åklagare kan icke själv söka resning utan måste via statsåklagaren göra framställning i saken till riksåklagarämbetet, som därefter har att granska handlingarna samt uppsätta och inge resningsansökan. Vidare blir det högsta domstolen i stället för hovrätterna som kommer att belastas med prövningen av dessa rutinärenden. Sistnämnda förhållande framstår naturligen — med hänsyn till vikten av att undvika onödig arbetsbelastning för den högsta lagskipande instansen — såsom särskilt otillfredsställande.

Enligt vad ämbetet ifrågasätter kan en annan utväg vara, att åklagaren uppsätter och undertecknar besvärslagan och därefter låter den misstänkte å inlagen teckna påskrift, att han biträder åklagarens talan. Ett sådant tillvägagångssätt är emellertid i praktiken icke alltid användbart och erbjuder i varje fall ofta vanskligheter.

Enligt ämbetets mening framstår det såsom angeläget, att det fastslås, att åklagarna äger behörighet att till förmån för misstänkt föra sådan besvärslagan som avses i 59 kap. 5 § rättegångsbalken. Detta synes ämbetet icke kunna ske annorledes än genom ett förtydligande av stadgandet.

Departementschefen

Såsom riksåklagarämbetet anfört är det uppenbarligen angeläget att tillfredsställande möjligheter erbjudes till undanröjande av sådana felaktiga strafförelägganden, varom i ämbetets skrivelse talas. De av ämbetet åberopade fallen visar, att det föreligger ett praktiskt behov att åklagare här såsom eljest i brottmål skall kunna fullfölja talan till förmån för den misstänkte. Skäl synes visserligen kunna anföras för en tolkning av gällande bestämmelser därhän att sådan möjlighet redan är förhanden. Det kan emellertid icke bestridas, att den nuvarande avfattningen av stadgandet i 59 kap. 5 § rättegångsbalken är ägnad att framkalla osäkerhet beträffande stadgandets rätta innebörd. Denna osäkerhet återspeglas i de skiljaktiga hovrättsavgörandena i frågan. På grund av det i lagen stadgade fullföljdsförbudet finns icke någon möjlighet att bringa frågan under högsta domstolens prövning och därmed erhålla prejudicerande avgörande. Den rådande ovissheten om lagens innebörd i förevarande avseende synes därför lämpligen böra bringas ur världen genom en jämkning av lagtexten. Denna jämkning bör ha till syfte att undanröja det hinder som med den nuvarande avfattningen av stadgandet i 59 kap. 5 § rättegångsbalken må kunna anses möta mot tillämpning av regeln i 20 kap. 2 § tredje stycket också beträffande godkända strafförelägganden. Nämda syfte torde enklast kunna nås genom uteslutande av orden »av den som föreläggandet avser» i 59 kap. 5 §. Har strafföreläggande undanröjts, får självfallet icke därefter dömas till eller föreläggas svårare straff för samma gärning. En regel härom torde böra upptagas såsom ett andra stycke i förevarande paragraf.

Någon ändring i fråga om de i nyssnämnda lagrum stadgade grunder på vilka undanröjande må ske synes mig icke påkallad. I det av riksåklagarämbetet angivna fallet att den som föreläggandet avser icke begått gärningen bör således i enlighet med gällande regler rättelse sökas resningsvägen.

C. Domareedens utbytande mot högtidlig försäkran m. m.

Från och med den 1 januari i år har antalet nämndemän i en hel del rådhusrätter kraftigt ökat. Denna ökning är närmast föranledd av de nya regler om rådhusrätts sammansättning i brottmål, vilka trädde i kraft i och med årsskiftet. Nytilskottet av nämndemän har i sin tur medfört att antalet hos

Kungl. Maj:t gjorda ansökningar om domareeds utbytande mot högtidlig försäkran undergått en avsevärd stegring. Detta förhållande har aktualiserat frågan om det även i fortsättningen bör ankomma på Kungl. Maj:t att pröva ärenden av detta slag. I detta sammanhang skall även behandlas ett spörsmål om utformningen av domareeden.

Gällande bestämmelser

I 4 kap. 11 § rättegångsbalken stadgas följande:

Domare skall, innan han må tjänstgöra, avlägga denna ed:

»Jag N. N. lovar och försäkrar inför Gud den allsmäktige och vid hans heliga ord, att jag vill och skall efter mitt bästa förstånd och samvete i alla domar rätt göra, ej mindre den fattige än den rike, och döma efter Guds och Sveriges lag och laga stadgar; aldrig lag vränga eller orätt främja för släktskap, svågterskap, vänskap, avund, illvilja eller räddhåga, ej heller för mutor och gåvor eller annan orsak, under vad sken det vara må; ej den saker göra, som saklös är, eller den saklös, som saker är. Jag skall varken förr, än domen avsäges, eller sedan uppenbara dem, som till rätta gå, eller andra de rådslag rätten inom stängda dörrar håller. Detta allt vill och skall jag som en ärlig och uppriktig domare troget hålla.»

Med Konungens tillstånd må den, som på grund av sin åskådning i religiöst hänseende hyser betänklighet mot att avlägga ed, i stället avgiva försäkran på heder och samvete av samma innehåll i övrigt, som sägs i första stycket.

Ed eller försäkran skall avläggas inför domstol eller inför rättens ordförande.

Beträffande domareedens utbytande mot försäkran på heder och samvete må nämnas följande.

Enligt 16 § i 1873 års dissenterförordning — vilken upphävts genom tillkomsten av religionsfrihetslagen — skulle det ankomma på Konungen att meddela förordnande hur det skulle förfaras i fall då främmande trosbekännare var av sådan lära som ej tillstodde edsavläggande.

I ett år 1927 avgivet betänkande (SOU 1927: 13) — vilket dock ej kom att föranleda lagstiftning — framlade 1925 års religionsfrihetssakkunniga förslag till lag om edgångs utbytande i vissa fall mot försäkran på heder och samvete. I förslaget stadgades bl. a. att vägran att avlägga ed skulle prövas av den myndighet, inför vilken eden eller försäkran skulle avgivas.

Processlagberedningens förslag till lydelse av 4 kap. 11 § rättegångsbalken överensstämmer helt med den sedermera antagna lagen. Vad angår domareedens ersättande mot högtidlig försäkran uttalade beredningen att med stöd av 16 § dissenterförordningen domareeden syntes med Konungens tillstånd kunna utbytas mot försäkran på heder och samvete. Tillstånd till utbyte av domareed borde enligt förslaget alltid meddelas av Konungen.

I motion till 1948 års riksdag (II: 30) berördes frågan om edens utbytande mot högtidlig försäkran. I motionen påfordrades bl. a., att regeringen borde befrias från ärenden av detta slag.

I sitt över motionen avgivna utlåtande (nr 8/1948) uttalade första lagutskottet bl. a. att bestämmelsen om Kungl. Maj:ts befogenhet att meddela

dispens från skyldigheten att avlägga domareed sannolikt tillkommit som en garanti mot missbruk av den möjlighet till utbyte av ed som lagen öppnar. Med den nu gällande regeln kunde nämligen förutsättas, att endast de vilka hyste verkliga betänkligheter i religiöst hänseende mot edgången hos Kungl. Maj:t gjorde framställning om edens utbytande mot försäkran.

Motionen föranledde ej någon riksdagens åtgärd.

Beträffande den historiska bakgrunden till domareedens nuvarande formulering torde få hänvisas till den utförliga framställning i ämnet, vilken lämnats i dissenterlagskommitténs den 21 maj 1949 avgivna betänkande med förslag till religionsfrihetslag m. m. (SOU 1949: 20 s. 362—369).

Vid åtskilliga tillfällen under förra århundradet har förslag framkommit om bl. a. sådan ändring av domareeden att hänvisningen till Guds lag skulle utgå därur, senast i proposition till 1885 års riksdag. Även efter nya rättegångsbalkens ikraftträdande har domareeden varit föremål för ändringsförslag. Sålunda hemställdes i den förut omnämnda motionen II: 30 vid 1948 års riksdag att sådan lagändring måtte vidtagas att den försäkran, som avgives vid tillträdande av domareuppdrag, icke skulle få någon religiös prägel. I sitt av riksdagen godkända utlåtande i anledning av motionen kom första lagutskottet även in på innebörden av uttrycket Guds lag. I detta hänseende anförde utskottet att däri icke torde böra inläggas annat än en förpliktelse för den blivande domaren att vid sidan av lagens uttryckliga föreskrifter i sin domargärning iakttaga även de allmänt humanitära moralbud, som utformats under den kristna etikens inflytande. Ett löfte att lägga dessa normer till grund för den dömande verksamheten syntes utskottet kunna avgivas av envar oavsett religiös uppfattning. Utskottet tillfogade att frågan huruvida någon jämkning av edens ordalydelse i denna del vore erforderlig kunde väntas komma att beaktas av dissenterlagskommittén, som år 1943 tillkallats för att verkställa utredning rörande en ny dissenterlagstiftning. I enlighet med utskottets hemställan föranledde motionen — som tidigare nämnts — ej någon riksdagens åtgärd. Gentemot den av utskottet hävdade tolkningen, att uttrycket Guds lag blott åsyftade vissa allmänt humanitära moralbud, gjordes i en vid utskottets utlåtande fogad reservation gällande att uttrycket hänsyftade på Mose lag.

I sitt förut omnämnda betänkande med förslag till religionsfrihetslag m. m.¹ föreslog *dissenterlagskommittén*, att hänvisningen i domareeden till Guds lag skulle utgå. Som motivering härför anförde kommittén bl. a. att den innebörd som uttrycket numera finge anses äga, ej framginge klart och otvetydigt av ordalydelsen, som fasthellre kunde ge anledning till tvekan och ovisshet om den rätta meningen. Redan denna omständighet syntes kommittén böra utesluta uttryckets användande i edsformuläret. Därtill kom att enligt vanligt språkbruk uttrycket närmast innefattade en förpliktelse för

¹ Betänkandet är undertecknat av t. f. presidenten H. J. Nordenskjöld, kammarrättsrådet Nils Bodin, riksdagsmannen Verner Hedlund, biskopen Gustaf Ljunggren, riksdagsmannen Gust. Mosesson och professorn Gunnar Westin.

domaren att — vid sidan av och jämte Sveriges lag och laga stadgar — i sin rättsskipning tillämpa en lag direkt härrörande från Gud. Så uppfattade måste orden i fråga sakna mening och innehåll för den som förnekar Guds existens och följaktligen också måste bestrida befintligheten av en lag grundad på Guds bud. Edens avläggande måste tillika — och framför allt — för en person med dylik inställning innebära och av honom betraktas såsom ett otillbörligt tvång på hans samvete. Lagstiftaren hade med rätta tagit hänsyn till vikten av sådant tvångs undvikande genom att öppna möjlighet till utbyte av edens begynnelseord, innefattande en försäkran »inför Gud den allsmäktige och vid hans heliga ord», mot en försäkran på heder och samvete. Det var enligt kommitténs mening lika påkallat att samma hänsyn visades beträffande uttrycket Guds lag. Att domaren i sin gärning skulle beakta, jämte vanliga förnuftsregler, allmänt vedertagna moraliska grundsatser, i regel tillkomna under den kristna etikens inflytande, torde vara tillräckligt angivet genom åläggandet att »efter bästa förstånd och samvete i alla domar rätt göra». Slutligen framhöll kommittén, att domareedens innehåll givetvis ej kunde variera alltefter den edsavläggandes uppfattning om Guds tillvaro och en av honom stiftad lag. Domarens plikter måste nämligen vara desamma, vilken uppfattning i religiösa ting han än hade.

Yttrande över betänkandet avgavs av över hundralet myndigheter och organisationer. Utom i åtta fall tillstyrktes ändringsförslaget beträffande domareeden eller lämnades detsamma utan erinran. Bland de myndigheter, som avstyrkte förslaget, må nämnas Svea hovrätt, som ansåg tillräckliga skäl ej föreligga att ur eden borttaga orden Guds lag. I den proposition (nr 100) med förslag till religionsfrihetslag m. m., som på grundval av betänkandet förelades 1951 års riksdag, uttalade föredragande departementschefen, statsrådet Zetterberg, att han ansåg, att avläggandet av eden icke kunde innebära något samvetstväng för den som gjort sig underrättad om innebörden. Under framhållande av att man vid antagandet av den nya rättegångsbalken låtit eden behålla sitt traditionella innehåll efter en varsam modernisering av uttryckssätten fann statsrådet Zetterberg det icke påkallat att åter ändra edens lydelse. Något förslag härom upptogs ej i propositionen.

Departementschefen

I slutet av förra året medgavs åtskilliga städer att utse ett betydligt ökat antal nämndemän i sina rådhusrätter. Denna ökning av nämndemanskåren utgör närmast en följd av de nya regler angående rådhusrätts sammansättning i brottmål, vilka trädde i kraft den 1 januari i år. Ökningen av antalet nämndemän har medfört att på sista tiden ett stort antal ansökningar inkommit till Kungl. Maj:t med begäran om domareedens utbytande mot försäkran på heder och samvete.

Enligt min mening är ifrågasvarande slag av ärenden ej av sådan beskaffenhet att de påkallar Kungl. Maj:ts prövning. Då det gäller vittne har mot-

svarande befogenhet tillagts rätten. Så synes kunna ske även med ärenden angående utbyte av domareed. Jag kan icke finna att en överflyttning av tillståndsärendena på rätten skulle innebära risk för missbruk av utbytesmöjligheten. En reform av nu angivet slag ligger för övrigt i linje med strävandena att befria Kungl. Maj:t från handläggningen av ärenden av enklare beskaffenhet. Jag förordar alltså den ändrade ordningen, att det skall ankomma på rätten att ge tillstånd till edens utbytande mot försäkran på heder och samvete.

I detta sammanhang har jag ansett mig böra upptaga även frågan om utformningen av domareeden och den försäkran på heder och samvete, som kan få avgivas i stället för eden. Såsom av den föregående redogörelsen framgår inrymmer domareeden utfästelse att döma efter Guds lag. Denna hänvisning till Guds lag hade uteslutits redan i de av lagkommittén åren 1822 och 1826 framlagda förslagen till rättegångsbalk. Samma var förhållandet med det edsformulär, som ingick i det av äldre lagberedningen år 1849 framlagda förslaget till rättegångsbalk. Så sent som 1949 föreslogs av dissenterlagskommittén att orden skulle utgå ur edsformuläret.

Förbindelsen att döma efter Guds lag har numera ansetts endast innebära ett åtagande från den blivande domarens sida att i sin dömande verksamhet iakttaga allmänt humanitära moralbud. Som dissenterlagskommittén påpekat kan det knappast göras gällande att den innebörd, som uttrycket Guds lag sålunda anses äga, klart och otvetydigt framgår av själva ordalydelsen; denna ger i stället anledning både till tvekan och ovisshet om den rätta meningen. Redan denna omständighet utgjorde ett av skälen till att kommittén föreslog att de ifrågavarande orden skulle uteslutas ur edsformuläret. Också för mig framstår det som otillfredsställande att i edsformuläret användes ett uttryck med en helt annan betydelse än vad ordalagen ger vid handen. Särskilt betänkligt synes detta vara i sådana fall där vederbörande, under hänvisning till sin uppfattning i religiösa frågor, fått tillstånd att avgiva försäkran på heder och samvete i stället för ed. Hänvisningen till Guds lag ingår nämligen även i sådan försäkran, vars lydelse är likalydande med edens. Orden Guds lag synes därför böra utmönstras ur formuläret. Det må framhållas, att ett borttagande av uttrycket icke kan sägas ändra domareedens sakliga innehåll. De etiska kraven på domaren torde med tillräcklig tydlighet framgå av åläggandet i domareeden att »efter bästa förstånd och samvete i alla domar rätt göra».

I enlighet med det anförda har inom justitiedepartementet upprättats bifogade förslag till *lag om ändring i rättegångsbalken*. Såsom dag för ikraftträdandet föreslås den 1 juli 1959.

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över lagförslaget måtte för det i 87 § regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemstäl-
lan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Ulla Larsson

Förslag
till
Lag
om ändring i rättegångsbalken

Härigenom förordnas, att 4 kap. 11 §, 23 kap. 7 § och 59 kap. 5 § rättegångsbalken¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

4 KAP.

11 §.

Domare skall, innan han må tjänstgöra, avlägga denna ed:

»Jag N. N. lovar och försäkrar inför Gud den allsmäktige och vid hans heliga ord, att jag vill och skall efter mitt bästa förstånd och samvete i alla domar rätt göra, ej mindre den fattige än den rike, och döma efter *Guds och Sveriges lag* och laga stadgar; aldrig lag vränga eller orätt främja för släktskap, svågerskap, vänskap, avund, illvilja eller räddhåga, ej heller för muttor och gåvor eller annan orsak, under vad sken det vara må; ej den saker göra, som saklös är, eller den saklös, som saker är. Jag skall varken förr, än domen avsäges, eller sedan uppenbara dem, som till rätta gå, eller andra de rådslag rätten inom stängda dörrar håller. Detta allt vill och skall jag som en ärlig och uppriktig domare troget hålla.»

Med *Konungens* tillstånd må den, som på grund av sin åskådning i religiöst hänseende hyser betänklighet

Domare skall, innan han må tjänstgöra, avlägga denna ed:

»Jag N. N. lovar och försäkrar inför Gud den allsmäktige och vid hans heliga ord, att jag vill och skall efter mitt bästa förstånd och samvete i alla domar rätt göra, ej mindre den fattige än den rike, och döma efter *Sveriges lag* och laga stadgar; aldrig lag vränga eller orätt främja för släktskap, svågerskap, vänskap, avund, illvilja eller räddhåga, ej heller för muttor och gåvor eller annan orsak, under vad sken det vara må; ej den saker göra, som saklös är, eller den saklös, som saker är. Jag skall varken förr, än domen avsäges, eller sedan uppenbara dem, som till rätta gå, eller andra de rådslag rätten inom stängda dörrar håller. Detta allt vill och skall jag som en ärlig och uppriktig domare troget hålla.»

Med *rättens* tillstånd må den, som på grund av sin åskådning i religiöst hänseende hyser betänklighet mot att

¹ Senaste lydelse, se beträffande 59 kap. 5 § SFS 1954:432.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

mot att avlägga ed, i stället avgiva försäkran på heder och samvete av samma innehåll i övrigt, som sägs i första stycket.

avlägga ed, i stället avgiva försäkran på heder och samvete av samma innehåll i övrigt, som sägs i första stycket.

Ed eller — — — — — rättens ordförande.

23 KAP.

7 §.

Underlåter den som kallats till förhör utan giltig orsak att hörsamma kallelsen och överstiger ej väglängden mellan den plats, som utsatts för förhöret, och den, där han har sin bostad eller vid kallelsens mottagande uppehöll sig, *femton* kilometer, må han hämtas till förhöret.

Utän föregående kallelse må den som uppehåller sig inom en väglängd av *femton* kilometer från den plats, där förhör skall hållas, hämtas till förhöret, om undersökningen avser brott, varå frihetsstraff kan följa, och det skäligen kan befaras, att han ej skulle hörsamma kallelse eller i anledning av kallelse skulle genom undanröjande av bevis eller på annat sätt försvåra utredningen.

Är den — — — — — för förhöret.

Underlåter den som kallats till förhör utan giltig orsak att hörsamma kallelsen och överstiger ej väglängden mellan den plats, som utsatts för förhöret, och den, där han har sin bostad eller vid kallelsens mottagande uppehöll sig, *trettio* kilometer, må han hämtas till förhöret.

Utän föregående kallelse må den som uppehåller sig inom en väglängd av *trettio* kilometer från den plats, där förhör skall hållas, hämtas till förhöret, om undersökningen avser brott, varå frihetsstraff kan följa, och det skäligen kan befaras, att han ej skulle hörsamma kallelse eller i anledning av kallelse skulle genom undanröjande av bevis eller på annat sätt försvåra utredningen.

59 KAP.

5 §.

Strafföreläggande, som godkänts av den misstänkte, skall *på* besvär *av den som föreläggandet avser* undanröjas:

1. om godkännandet icke kan anses som en giltig viljeförklaring;
2. om vid ärendets behandling förekommit sådant fel, att föreläggandet bör anses ogiltigt; eller

Strafföreläggande, som godkänts av den misstänkte, skall *efter* besvär undanröjas:

1. om godkännandet icke kan anses som en giltig viljeförklaring;
2. om vid ärendets behandling förekommit sådant fel, att föreläggandet bör anses ogiltigt; eller

(Nuvarande lydelse)

3. om föreläggandet eljest ej överensstämmer med lag.

(Föreslagen lydelse)

3. om föreläggandet eljest ej överensstämmer med lag.

Har strafföreläggande undanröjts, må ej därefter för samma gärning dömas till eller föreläggas svårare straff.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1959.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 3 april 1959.

N ä r v a r a n d e:

justitieråden BECKMAN,
E. SÖDERLUND,
TAMMELIN,
regeringsrådet NEVRELL.

Enligt lagrådet den 11 mars 1959 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 27 februari 1959, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till lag om ändring i rättegångsbalken.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av lagbyråchefen B. Hjern.

Ändringsförslagen, som nedan behandlas i den ordning de upptagits i lagtexten, föranledde följande yttranden.

4 KAP.

11 §.

Justitierådet Söderlund och regeringsrådet Nevrell:

Vad först angår den i domareden upptagna hänvisningen till Guds lag avböjdes dess uteslutande så sent som 1951. I proposition nr 100/1951 med förslag till religionsfrihetslag framhölls (s. 133), att samtliga remissinstanser, som yttrade sig om dissenterlagskommitténs förslag till ändring i domareden, avstyrkte förslaget, nämligen Svea hovrätt, länsstyrelsen i Stockholms län, domkapitlen i Västerås, Göteborg, Härnösand, Luleå och Visby samt juridiska fakulteten i Uppsala. Svea hovrätt, som anslöt sig till kommitténs tolkning av uttrycket »Guds lag», anförde, att tillräckliga skäl ej föreläge att ur eden borttaga detta uttryck, som ägde traditionens helgd och som i ej ringa mån bidroge till edens högtidlighet och värde. Juridiska fakulteten i Uppsala fann det osannolikt, att uttrycket »Guds lag» skulle på allvar kunna kränka samvetsfriden för någon, som gjort sig underkunnig om ordens mening; någon annans uppfattning syntes icke förtjäna avseende. Domkapitlet i Visby menade att borttagande av uttrycket »Guds lag» icke kunde betraktas som ett religionsfrihetsintresse.

Dåvarande chefen för justitiedepartementet erinrade för egen del, att med den gängse tolkningen av det i domareden ingående uttrycket »Guds lag», enligt vilken detta uttryck syftade på ett allmänt rättsmedvetande, avläggandet av denna ed icke kunde innebära något samvetstvång för den som gjort sig underrättad om innebörden. I vissa äldre processlagförslag hade försök gjorts att omformulera domareden på ett mera genomgripande sätt. Vid antagandet av den nya rättegångsbalken år 1942 valdes i stället den enligt departementschefens mening lämpligare utvägen att, såsom processlagberedningen föreslagit, låta eden behålla sitt traditionella innehåll efter en varsam modernisering av uttryckssätten. Det måste enligt departementschefen anses alldeles opåkallat att åter ändra edens lydelse. Departementschefen kunde icke tillstyrka kommitténs förslag därom.

Nu föreliggande remissprotokoll upptar icke några nya omständigheter, som i och för sig kunde vara ägnade att leda till ett annat bedömande än det som redovisades i 1951 års proposition. Någon ytterligare utredning eller något remissförfarande har ej heller förekommit. Med hänsyn härtill och i betraktande av de meningsmotsättningar, som framträtt, synes en ändring icke böra genomföras, helst som man icke förvissat sig om, hur den skulle uppfattas vid våra domstolar. Dessa äro de som närmast kunna ha intresse av att vårda sig om traditioner på domstolväsendets område, och de torde även kunna uttala sig om det praktiska behovet av den ifrågasatta ändringen. I remissförfarandet med anledning av dissenterlagskommitténs förslag synas domstolarna ha varit företrädade endast genom två av hovrätterna.

I enlighet med det anförda kunna vi icke tillstyrka det nu framlagda förslaget om ändring av domareden.

Justitieråden Beckman och Tammelin:

Vid tidigare prövning av frågan om den i domareden upptagna hänvisningen till Guds lag avböjdes dess borttagande mycket bestämt. Då hänvisningen, vars innebörd varit omtvistad, på vissa håll synes ha väckt samvetetsbetänkligheter samt edsformuläret även efter borttagandet av orden »Guds och» bibehåller sin av ålder kända vördnadsbjudande stil, vilja vi emellertid icke framställa någon invändning mot förslaget i denna del.

Lagrådet:

Beträffande förslaget, att det ej vidare skall ankomma på Kungl. Maj:t att ge tillstånd till edens utbyte mot försäkran på heder och samvete, må anföras följande.

Före nya rättegångsbalkens ikraftträdande krävdes enligt 16 § i 1873 års dissenterförordning eller å detta författningsrum grundad praxis tillstånd av Kungl. Maj:t för att ed, som enligt lag erfordrades, skulle få utbytas mot försäkran på heder och samvete. Det ligger i öppen dag att en sådan ordning i många fall, särskilt då det gällde vittnen, icke skulle kunna förenas med det nya rättegångsförfarandet; begäran att få avlägga försäkran i stäl-

let för ed kunde komma att framställas först vid huvudförhandlingen, och det vore icke rimligt att denna skulle behöva inställas i avbidan på ett besked i frågan från Kungl. Maj:t. Tydligen av sådan anledning överlämnades i nya rättegångsbalken åt rätten att avgöra, om vittne i stället för ed skulle få avgiva försäkran på heder och samvete (36: 12), och samma regler fingo gälla i fråga om sakkunnig som höres muntligen (40: 9) samt tolk (5: 7) och av rätten utsedd stenograf (6: 9).

I de nu nämnda fallen är avläggande av ed eller försäkran en angelägenhet som hänför sig till ett visst rättegångsmål eller, beträffande allmän tolk, dock till en viss bestämd domstol. I motsats härtill är den som skall avlägga domared icke ovillkorligen hänvisad att göra detta vid den domstol, där han först kommer att tjänstgöra som domare. Lagen föreskriver endast, att domared eller däremot svarande försäkran skall avläggas inför domstol eller inför rättens ordförande. Att rättens ordförande särskilt nämnes torde sammanhänga med, att de vanliga domförhetsreglerna i rättegångsbalken äro avsedda för rättegångsmål, varför handläggningen av ett fristående administrativt ärende såsom avläggande av domared, om särskild bestämmelse ej givits, kunde ha ansetts städse kräva fullsutten rätt, något som kunde vara både onödigt och olägligt. Hur därmed än förhåller sig lär endast undantagsvis avläggandet av domared vara en brådskande angelägenhet. Förmodligen av denna anledning och med hänsyn till domaredens särställning i förhållande till andra eder har det tett sig naturligt att, när det gällde tillstånd till domaredens utbyte mot försäkran på heder och samvete, anknyta till den tidigare ordningen och låta avgörandet därom fortfarande ankomma på Kungl. Maj:t (4: 11).

I detta sammanhang är slutligen att nämna, att enligt 23 § lagen om införande av nya rättegångsbalken vad i denna balk är stadgat om lydelsen av ed och eds utbyte mot försäkran på heder och samvete skall äga motsvarande tillämpning i andra fall, då enligt lag eller författning ed skall avläggas inför domstol eller annan myndighet. I enlighet härmed komma i dessa delar liknande regler som för vittne, sakkunnig, tolk och stenograf att gälla beträffande exempelvis galdenärsed i konkurs, utmättningsed, beedigande av dödsbouppteckning och ed av stämningsman.

Genom den reglering som sålunda ägt rum i nya rättegångsbalken och 23 § lagen om dess införande ersattes helt 16 § i 1873 års dissenterförordning och därpå grundad rättstillämpning. Sistnämnda paragraf upphävdes därför genom stadgande i 2 § lagen om införande av nya rättegångsbalken.

Av det anförda torde framgå att, om man bortser från domareden, regeln numera är, att det lagts i rättens hand att avgöra, om ed skall få utbytas mot försäkran på heder och samvete, samt att detta väsentligen betingats av det nya rättegångsförfarandet, som kräver att frågor av detta slag skola kunna avgöras utan att förhandling i målet därigenom uppehålls. Dylika krav sakna i allmänhet motsvarighet för de fristående ärenden som angå avläggande av domared eller däremot svarande försäkran. Man torde icke heller ha haft anledning räkna med att det skulle innebära någon kännbar belastning

för Kungl. Maj:t eller någon besvärande omgång för sökanden, om tillstånd att utbyta domared mot försäkran alltjämt förbehölles Kungl. Maj:t. Därest det nu emellertid anses önskvärt, att Kungl. Maj:t befrias från dessa ärenden, bör det icke möta någon betänklighet att frågan, såsom i andra fall, får avgöras vid domstol. Avgörandet bör, om ed eller försäkran skall avläggas inför fullsutten rätt, tillkomma denna. Är det åter rättens ordförande, som skall upptaga eden eller försäkran, bör rimligen avgörandet om utbyte av ed mot försäkran tillkomma honom. Till jämförelse må nämnas, att i allmän underrätt fråga om utbyte av vittnesed mot försäkran kan komma att avgöras av en lagfaren domare utan nämnd, när vittnet höres utom huvudförhandling eller vid huvudförhandling i omedelbar anslutning till förberedelse.

För en ändring av nu angiven innebörd kan icke vara tillfyllest att, såsom föreslagits i remissprotokollet, ordet »Konungens» i andra stycket utbytes mot »rättens». Man måste beakta att i tredje stycket de myndigheter, som ha att taga befattning med ifrågavarande ärenden, betecknats som »domstol» och »rättens ordförande». Då det ej är rådligt att övergiva denna terminologi men svårighet möter att införa den i remitterade förslagens andra stycke, synes enklaste utvägen vara att överföra till andra stycket ett stadgande om att ed skall avläggas inför domstol eller inför rättens ordförande samt därefter i samma stycke — eller möjligen såsom ett tredje stycke — föreskriva, att med domstolens eller ordförandens tillstånd den, som på grund av sin åskådning i religiöst hänseende hyser betänklighet mot att avlägga ed, må i stället avgiva försäkran på heder och samvete av samma innehåll i övrigt, som sägs i första stycket.

I fråga om vissa andra fristående domstolsärenden av administrativ typ meddelades — i anslutning till ett uttalande av det lagråd som granskade förslaget till rättegångsbalk — i 22 § lagen om införande av nämnda balk bestämmelser om fullföljd av talan mot underrätts beslut m. m. Föreskrifter i detta ämne torde knappast behövas för de fall, varom nu är fråga, då det väl kan tänkas att förhållandena utveckla sig så, att ett överklagande aldrig blir aktuellt.

Om i enlighet med förslaget Kungl. Maj:t ej vidare skall taga befattning med här avsedda ärenden, torde jämkning få ske i 8 § lagen den 22 juni 1928 om arbetsdomstol, vilket lagrum i samband med rättegångsreformen anpassades till innehållet i 4 kap. 11 § andra stycket rättegångsbalken.

23 KAP.

7 §.

Lagrådet:

Den föreslagna ändringen innebär icke blott en utsträckt rätt till hämtning, d. v. s. vidgad möjlighet för polisen att tvångsvis inställa — att i bil eller annorledes hämta — personer till förhör under förundersökning. Såvitt angår paragrafens första stycke gäller, att hämtning utgör en påföljd

för den som utan giltig orsak, t. ex. av tredska eller slarv, underlåter att hörsamma kallelse till förhör. Påföljden anknyter alltså till en motsvarande skyldighet att efterkomma kallelse till förhör, en skyldighet som väl oftast fullgöres utan att tillämpning av påföljden behöver bli aktuell.

Från nu angivna synpunkt kan ändringen i första stycket främst sägas innebära en utsträckt skyldighet att på kallelse inställa sig till förhör. Personer som bo eller eljest uppehålla sig på ett avstånd, räknat efter väglängd, av mellan 15 och 30 kilometer från den plats, där förhørsledaren önskar hålla förhör, bli, om förslaget godtages, skyldiga att på kallelse inställa sig där — och komma förmodligen i flertalet fall att själva taga sig dit — medan det för närvarande är förhørsledaren som får vara beredd att söka upp dem för förhör. Ehuru rätt till ersättning föreligger enligt kungörelsen den 26 september 1947, är det icke uteslutet, att en sådan ändring på vissa håll kan medföra kännbar olägenhet för Ortsbefolkningen i allmänhet eller för enskilda personer.

Om denna förmodan har fog för sig — något som ej lär kunna säkert avgöras utan närmare kännedom om Orts- och kommunikationsförhållanden, förhörsfrekvens m. m. — innebär förslaget, att man rubbar den avvägning mellan å ena sidan olägenheter för de enskilda och å andra sidan olägenheter i fråga om förundersökningens bedrivande, som innefattas i de nuvarande bestämmelserna. Att dessa bestämmelser måste medföra vissa olägenheter för utredningen torde nämligen från början ha varit fullt klart. Redan i anslutning till processlagberedningens förslag framställdes i olika sammanhang från polis- och åklagarhåll önskemål om utsträckning av den i 23 kap. 7 § angivna väglängden. Hänvisas må bl. a. till s. 155 i den tryckta redogörelsen för de överläggningar rörande förslaget till rättegångsbalk, som i juni 1939 höllos inför dåvarande chefen för justitiedepartementet. Dessa önskemål torde ha varit kända, då förslaget till rättegångsbalk sedermera behandlades i lagråd och riksdag. De föranledde emellertid icke något avsteg från processlagberedningens förslag. Avgörande härutinnan måste ha varit de olägenheter som en mera vidsträckt gränsdragning antogs kunna medföra för de enskilda. Här må hänvisas till första särskilda utskottets utlåtande nr 2/1942 s. 112 och andra kammarens protokoll nr 22/1942 s. 60.

Den senaste tidens storstadsbebyggelse med långt bort från centrum belägna, tätt befolkade ytterområden kan ha medfört att ur utredningssynpunkt olägenheterna med de nuvarande bestämmelserna lokalt blivit avsevärt större än tidigare, något som väl kan länkas motivera en omprövning. Jämväl förbättringar av kommunikationerna torde tala i samma riktning, låt vara att trafikväsendets utveckling kan vara ojämnt fördelad. Från lagrådets synpunkt finnes därför icke anledning att motsätta sig den föreslagna ändringen. Det bör dock tillses att de nya bestämmelserna tillämpas varsamt, så att det ej betraktas som en ovillkorlig regel att förhørsledaren, oavsett de olägenheter som kunna föranledas för den enskilde, äger för förhör kalla till sig personer som befinna sig inom den ifrågavarande utsträckt gränsen. Härom torde riksåklagaren kunna giva erforderliga anvisningar (3 § andra stycket instruktionen för riksåklagarämbetet).

59 KAP.

5 §.

Lagrådet:

Innebörden av 20 kap. 2 § sista stycket rättegångsbalken får anses vara, att åklagare — jämte det han förutsättes äga på vedertaget sätt i brottmål fullfölja talan i högre rätt till men för den misstänkte — uttryckligen tillerkännes befogenhet att fullfölja talan *även* till den misstänktes förmån, därest så av omständigheterna skulle finnas påkallat.

I den gängse kommentaren till rättegångsbalken uttalas (s. 236 o. f.), att nämnda lagrum är tillämpligt »jämväl i fråga om användande av särskilda rättsmedel (resning och besvär över domvilla)». Uppenbarligen gäller dock det sagda endast under förutsättning, att ett särskilt rättsmedel överhuvud ställts till åklagares förfogande. Detta är fallet beträffande mål som avgjorts i rättegångsväg. Vad åter angår strafföreläggande omnämnes i rättegångsbalken intet annat rättsmedel än besvär enligt 59 kap. 5 § »av den som föreläggandet avser». Att detta rättsmedel skulle stå till förfogande även för åklagare kan i enlighet med det ovan anförda icke antagas. Denna ståndpunkt vinner stöd av uttalanden i processlagberedningens och processkommissionens betänkanden (SOU 1938: 44 s. 586 o. f.; 1926: 32 s. 242, 244) samt i kommentaren till rättegångsbalken (s. 869).

Resningsbestämmelserna i brottmål äro ej på liknande sätt begränsade. Där skiljes mellan resning till förmån för den tilltalade (58: 2) och resning till men för den tilltalade (58: 3). Resning bör tydligen kunna sökas, i förra fallet av såväl åklagare (riksåklagaren) som tilltalad, i det senare fallet av åklagare. Utan vidare kan emellertid ej tagas för visst, att dessa bestämmelser överhuvud äro avsedda för strafförelägganden. Resningskapitlets avfattning tager i allmänhet klart sikte på rättegångsmål, och detta gäller icke minst stadgandena om förfarandet, då resning beviljas (58: 7). Det finns vidare anledning fråga, varför åklagare skulle genom resning äga söka rättelse i strafföreläggande, när klagorätt ej tillerkänts åklagare enligt 59 kap. 5 §. Med visst fog skulle kunna sägas, att åklagare, när han utfärdar strafföreläggande, utövar ett slags dömande verksamhet. Alldeles otänkbart vore ej att på denna grund anse honom utesluten från att föra talan mot förelägganden som han själv utfärdat.

Vad man än må anse i detta ämne, har i praxis antagits, att resning kan ifrågakomma beträffande strafföreläggande, och det är framför allt på ansökan av riksåklagaren som resning kommit till stånd. Till stöd för denna praxis synes kunna anföras att, om än bestämmelserna i 58 kap. rättegångsbalken enligt sin lydelse närmast äro tillämpliga på rättegångsmål, stadgandet i § 19 regeringsformen dock förutsätter ett mera vidsträckt område för resning och att man inom detta vidare område bör äga i större eller mindre omfattning falla tillbaka på resningsbestämmelserna i rättegångsbalken. Det må även anmärkas, att processkommissionen ansåg att resning skulle kunna användas vid strafföreläggande (SOU 1926: 32 s. 236, 237, 242).

Veterligen har resning i anledning av strafföreläggande sökts endast till den bötfälldes förmån. Det förefaller också som om de i 58 kap. 3 § rättegångsbalken angivna resningsgrunderna i här avsedda sammanhang skulle ha ringa praktisk betydelse. Helt kan väl dock ej uteslutas, att de kunde erhålla tillämpning, och möjligheten av att resning kan beviljas även till men för den bötfällda bör därför ej avvisas (jfr SOU 1926: 32 s. 236—237).

När resning beviljas, brukar högsta domstolen undanröja strafföreläggandet. Detta gäller även, då föreläggandet upptar gemensamt straff för flera brott men resningsanledning föreligger endast beträffande ett av dessa brott. (Se NJA 1951 s. 412, 1955 s. 557.) Förfarandet i detta avseende kan sägas ansluta sig till vad som före lagändring 1954 gällde om underställning av strafföreläggande. Undanröjandet medför att åklagaren, om han har anledning därtill, kan väcka åtal mot den misstänkte eller utfärda nytt strafföreläggande.

För att härefter återvända till 59 kap. 5 § rättegångsbalken kan som tänkbar förklaring till den där stadgade begränsningen — utöver vad redan antytts — ytterligare anmärkas, att ett strafföreläggande blir gällande mot den misstänkte först sedan han personligen godkänt det samt att klagotiden, som omfattar en månad, räknas först från det åtgärd för verkställighet företogs hos den misstänkte (48: 3, 4; 59: 6). Det kunde tyckas som om den bötfällda härigenom hade goda möjligheter att själv tillvarata sin klagorätt. Emellertid får beaktas, att riskerna för fel och misstag äro betydligt större, när strafföreläggande kommer till användning, än i rättegång. Vissa fel kunna vara svåra att upptäcka för den misstänkte, såsom oriktig rättstillämpning eller underlåtenhet att beakta inträdd preskription. Särskilt som blanketterna till strafföreläggande icke torde innehålla besked om den särskilda klagorätten, kan det tänkas att den bötfällda helt förbiser denna möjlighet. Under dessa omständigheter är det förklarligt och önskvärt, att åklagaren, när han upptäcker att fel begåtts, söker ställa saken till rätta.

En lagändring för att främja sådana åtgärder synes emellertid vara förenad med vanskligheter, om vilka remissprotokollet icke ger någon uppfattning och som därför icke på den föreliggande utredningen torde kunna tillräckligt överblickas.

Till en början må nämnas, att om resning beträffande strafföreläggande enligt vad ovan antytts antages kunna ifrågakomma även till men för den misstänkte, det får övervägas, om ej även klagorätt för åklagare bör medges till men för den som strafföreläggandet avser. Första stycket i remitterade förslaget antyder icke heller någon begränsning i detta hänseende, vilket däremot är fallet med det tillagda sista stycket.

Då bifall till besvären alltid föranleder strafföreläggandets undanröjande (59: 5), måste, såsom vid resning, åklagaren, om han har anledning därtill, äga anställa åtal mot den misstänkte eller utfärda nytt rättat strafföreläggande. Det kan frågas, hur man under sådana förhållanden kan avgöra, om besvär anförts till förmån för eller till men för den som det överklagade strafföreläggandet avser. Samma spörsmål torde emellertid före-

ligga vid resning, ehuru där i skilda paragrafer behandlas resning till förman för och resning till men för den misstänkte, varför en uppdelning kan ske redan genom en hänvisning till det avsedda lagrummet. I brist på en sådan uppdelning torde man beträffande klagan över strafföreläggande få bedöma spörsmålet med ledning av besvärslagens innehåll; i många fall förhåller det sig så, att den bötfälde aldrig borde ha straffats, och då är det utan vidare klart att besvären äro till hans förman.

Enligt det nya sista stycket i remissförslaget skulle, om strafföreläggande undanröjts, ej därefter för samma gärning få dömas till eller föreläggas svårare straff.

Stadgandet, som ansluter sig till 51 kap. 25 § rättegångsbalken, skulle emellertid ej kunna bibehållas oförändrat, om klagan tänkes kunna föras även till men för den som strafföreläggandet avser, något som lydelsen av första stycket, enligt vad förut sagts, ej i och för sig utesluter. — Vore stadgandet behövt, borde det för övrigt redan från början ha upptagits i den gällande lagtexten.

Framhållas må även det anmärkningsvärda i att införa ett stadgande i detta ämne i kapitlet om domvillobesvär, när man ej har någon motsvarande bestämmelse för det fall, att strafföreläggande undanröjes i samband med att resning beviljas. Mot stadgandets avfattning kan i övrigt erinras, att hänsyn ej tagits till det förhållandet, att strafföreläggande kan upptaga gemensamt straff för flera gärningar och att undanröjandet måhända föranledes av att endast en av dessa gärningar befinnes icke skola läggas den misstänkte till last.

På nu anförda skäl bör enligt lagrådets mening en ändring i förevarande lagrum icke vidtagas utan frågan därom uppskjutas i avbidan på närmare utredning. Måhända kunde därvid finnas tillräckligt, att åtgärder vidtoges i syfte att på lämpligt sätt — genom åklagare eller annorledes — hjälpa den med föreläggandet avsedde att själv genom besvär eller ansökan om resning tillvarataga sitt intresse. De legislativa åtgärderna kunde då kanske inskränkas till föreskrifter i instruktion eller annan administrativ författning (jfr rättegångsbalken 12: 3, 22, 24).

Ur protokollet:

Clas Amilon

Utdrag av protokollet över justitiedepartementets ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 8 april 1959.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDELL, LINDSTRÖM, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Lindell, lagrådets den 3 april 1959 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 27 februari 1959 remitterade förslaget till *lag om ändring i rättegångsbalken*.

Efter redogörelse för vad lagrådet yttrat anför föredraganden.

Den i det remitterade förslaget upptagna ändringen av 59 kap. 5 § rättegångsbalken syftar till att öppna möjlighet för åklagaren att till förmån för den som ett strafföreläggande avser föra talan om föreläggandets undanröjande. Enligt min mening bör en lagändring med detta begränsade syfte kunna genomföras utan sådan ytterligare utredning som lagrådet antyder. Anledning att i nu förevarande sammanhang överväga om klagorätt för åklagare bör medges även till men för den som strafföreläggandet avser synes mig ej föreligga. Några särskilda komplikationer synes ej heller uppstå i det av lagrådet berörda fallet, att strafföreläggande upptar gemensamt straff för flera gärningar och undanröjandet föranledes av att endast en av dessa gärningar befinner icke skola läggas den misstänkte till last. Lagrådet antyder även möjligheten att frågan skulle kunna lösas genom åtgärder i syfte att på lämpligt sätt hjälpa den med föreläggandet avsedde att själv tillvarata sitt intresse. Jag anser det emellertid vara en riktigare ordning att åklagaren får möjlighet att själv föranstalta om rättelse då han funnit att fel begåtts vid utfärdande av strafföreläggande. Förslaget därom synes därför böra genomföras.

Det synes ej vara anledning till erinran mot den av lagrådet förordade jämkningen av 4 kap. 11 § rättegångsbalken, såvitt angår utbytande av domareeden mot försäkran på heder och samvete. Såsom lagrådet förordat torde även lydelsen av 8 § lagen om arbetsdomstol böra jämkas, ehuru detta med hänsyn till innehållet i 23 § lagen om införande av nya rättegångsbalken ej i och för sig är nödvändigt.

Föredraganden hemställer, att det enligt vad förut anförts jämkade förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken samt förslag till lag angående änd-

rad lydelse av 8 § lagen den 22 juni 1928 (nr 254) om arbetsdomstol måtte jämlikt 87 § regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Ulla Larsson